

metkov, ki se odražajo v Tujem detetu, v Pesmi s ceste in drugih režijah: začel je z mrzlično vnemo preiskovati instinkt mase, preprostega človeka, instinkt svojih lastnih fantovskih let. Ta poteza mi je bila pri njemu zmerom najbolj všeč: izdajala je človeka, ki kljub svoji neslavni, estetski preteklosti pozna ter z globoko nezavedno vero in brez vsake spokorniške spogledljivosti priznava samo eno merilo vseh stvari: življenje, preprosto življenje v vseh najneznatnejših podrobnostih.

Ta prostodušna, nepatetična vera je bila tisti živec, ki je nevidno utripal v naših študentskih pogovorih ter zmerom znova privabljal tovariše. Tu si lahko brez literatske opreznosti rentočil o porodnih krčih svoje Muze in nihče te ni hinavsko pomiloval, tu si lahko brez strahu vprašal, ali je Chaplin Amerikanec ali londonski Žid, ne da bi te kdo imel za brezupnega ignoranta, tu si lahko z iznajditeljsko vnemo parafraziral oslarije, ki jih je včeraj napisal tovariš Iks, in ni se ti bilo treba bati, da bi ti prisotni tovariš Iks onemoglo zagrozil s sodnijo ali pa te še isti večer raztrobil po vseh kavarnah za kriminalnega domišljavca. Res, da je ostala včasih katera beseda neizgovorjena in da je tičala za tem ali onim dovtipom netovariška jezica, toda tak je naravni tok stvari; saj je v vsakem odnosu med ljudmi nešteto vidnih in nevidnih trenj, ki nas prav za prav samo oplajajo. Vsekakor smo tu, v ozkem krogu sicer, v liliputanskem obsegu, doživeli nekaj, kar je danes še marsikomu smešna marksistična fikcija in grobo propagandno geslo: da je zarodek slehernega produkta človeške tvornosti anonimen, da je vsaka misel, ki jo tako prevzetno okinčaš s svojim imenom, samo drobec ter integralni del večje miselnosti, da je vsako tvoje dejanje le veren odraz neke velike aktivnosti, ki se pretaka po vsej tvoji družbeni sredini, in da se razviješ v pravega človeka, v svobodno živečo osebnost šele takrat, ko premagaš individualni odpor svoje lastne osebe, saj sta sugestija in samozavest pravega intelektualca samo viden izraz zavesti cele generacije.

(Dalje.) 417

Ob nastopu Blumove vlade

A. Vogelnik

Prvi del borbe, ki jo vodi francosko ljudstvo za „kruh, mir in svobodo“ proti reakciji desnice, je zaključen. Volitve maja meseca, ki so prinesle programu ljudske fronte absolutno večino, pomenijo zmago demokracije nad fašizmom na političnem polju. Preostane drugi, gotovo dosti težavnejši del, katerega izid bo odločilen za usodo demokratične misli ne le Francije, temveč zapadne Evrope sploh: poseči z železno roko v sâmo kraljestvo vsemogočnega finančnega kapitala in pretrgati z energično gesto mrežo privilegijev, s katerimi si je znal utrditi v teku časa svoj ponosni položaj države nad državami. Zmagi nad političnim fašizmom mora slediti zmaga nad ekonomskim fašizmom. Nova francoska vlada je postavljena z vso neizprosno stvarnostjo pred jasno alternativo: Ali se bo komaj

rojena politična oblast morala umakniti ekonomski oblasti velikega kapitala ali pa ji bo uspelo ukleniti ekonomsko oligarhijo pod politično kontrolo ljudstva in mu s tem zavarovati duhovno svobodo in gmotno blagostanje.

Že prvi ukrepi, ki jih je izdala Blumova vlada z vso naglico (razpust fašističnih lig, vrsta socialno-političnih zakonov, reforma Narodne banke) kažejo na resno voljo izvesti obljubljene in tako potrebne socialne in ekonomske reforme, ki naj privedejo francoski narod brez hudih pretresljajev iz zastarele, napredek zavirajoče družbene in ekonomske strukture v novo, ki bo odgovarjala njegovi kulturni zavesti in visoki stopnji civilizacijskega razvoja. Ne bomo se čudili, ako je veliki tisk, ves v rokah francoske denarne aristokracije, spremljal s strupenim sovraštvom vzpon ljudske fronte in nastop Blumove vlade. Mogli bi skoro gledati v tem zanesljivo znamenje, da je Blum na pravi poti in da je bila zamisel ljudske fronte v resnici ljudska, t. j. da je odgovarjala željam in potrebam francoskega ljudstva. Primerjava Blumove zmage z nastopom Hitlerja ali Mussolinija, ki sta oba prišla na oblast vprav s podporo velekapitala in komaj čakala, da se oteseta revolucionarnih gesel, ki so nekoč slepila ljudske množice, je zato prazna. Tembolj, ker se je preokret v Franciji izvršil in se vrši ob ljubosumnem varovanju političnih svoboščin in polnem spoštovanju človeškega dostojanstva.

Preblizu stojimo dogodkom, da bi mogli prerokovati o izidu silnega napora, s katerim se pripravlja Blum zlomiti odpor „dvestotih družin“, v katerih je našla francoska denarna oligarhija svoje vidno utelešenje. Pač pa nam more oris notranjepolitičnega položaja, v katerem se je zamisel ljudske fronte borila za oblast, in pa pogled v zgradbo francoskega velikega kapitala, ki dejansko vodi usodo francoskega naroda, približati pomen Blumovega nastopa in olajšati razumevanje dogodkov, ki se utegnejo odigrati v Franciji.

Porast političnega fašizma.

Francija je občutila svetovno gospodarsko krizo sorazmerno pozno. Šele v zadnjih letih se je tudi njen ekonomski položaj močno poslabšal. Vzporedno s tem pa je jela naraščati aktivnost desničarskih organizacij, ki so med seboj sicer razcepljene in se pogosto hudo spopadejo, a jih družijo iskreno sovrašтво do parlamentarizma in demokracije sploh. Dve med njimi, rojalistična „Action Française“ in pa „Croix de Feu“ (ognjeni križ), sta zlasti omembe vredni. Dočim so rojalisti, katerih oboževani vodja je prosluli Charles Maurras, ki mu je posebno vsa francoska „jeunesse dorée“ slepo vdana, že po svojem bistvu antidemokratični (okrog njih se zbira vsa francoska visoka aristokracija) in imajo trdno izdelano ideologijo z lepo tradicijo, predstavlja gibanje „ognjenih križev“, ki mu stoji na čelu bivši polkovnik La Rocque, tipičen poizkus presaditi ideje nemškega hitlerizma na francoska tla. Da ni moglo to gibanje pognati v francoskem ljudstvu, katerega ekonomski položaj pa tudi ves pogled na svet sta bistveno drugačna od nemškega, globljih korenin, je razumljivo. Pripadniki mu pritekajo po večini iz krogov tkzv. „Lumpenproletariata“ in pa srednjih polizobražencev, ki jim njihova politična nezrelost ne dovoljuje vstopa v eno velikih političnih formacij srednjega stanu, delavcev in kmetov, kot jih predstavljajo radikalna stranka (Herriot, Daladier), socialistična (Blum) in komunistična (Thorez). Če ideološko ubošstvo¹ gibanja „ognjenih križev“ in nekaterih sličnih, manj važnih organizacij in njihova ne-

¹ Zадostno se prepričamo o tem, ako pazno prečitamo evangelij „ognjenih križev“, knjigo La Rocqua: „Service Public“, ki naj bi bila nekaj pendant Hitlerjevi „Mein Kampf“, a daleč zaostaja za njo.

zakoreninjenost v ljudstvu nista mogli privedi do zaželene politične pomembnosti, so vendar njihove oborožene in po vojaško organizirane napadalne čete pomenjale stalno in vedno večjo grožnjo za javno varnost, zlasti odkar jih je finančna oligarhija začela zavestno uporabljati kot sredstvo političnega pritiska na parlament in javno mnenje. Kako umeten pa je bil v resnici ves vzpon teh fašističnih lig v zadnjih letih, kaže najbolj dejstvo, da je ostal njih razpust, ki ga je izvedla Blumova vlada kot eno prvih zahtev združene ljudske fronte, v ljudstvu skoro brez odmeva.

Številčno moč fašističnih lig je težko presoditi; tem lažje pa je pregledati tesne vezi, ki vodijo v osrčje visokega kapitala (general Weygand, upravni svetnik družbe Sueškega prekopa, je častni predsednik „Ognjenih križev“, itd.). Materialne podpore, ki jim pritekajo odtod in pa naklonjenost državnega upravnega aparata, ki je pod policijskim prefektom Chiappe-om prehajala že v sodelovanje, so v odločilni meri pripomogle do one agresivnosti fašističnih lig, ki je končno dovedla do žalostnih februarskih dogodkov leta 1934.

Kaj se je dogajalo v teh dneh v Parizu?

Takratna vlada levičarskega kartela je bila globoko kompromitirana po znani Stavijskijevi aferi, eni onih velikih korupcijskih finančnih afer, ki se periodično ponavljajo v današnji družbi in so tako tipične zanjo. Desnica je bila sicer prav tako zapletena vanjo, a jo je znala vendar spretno izrabiti za stopnjevano agitacijo proti parlamentarnemu režimu. Za dan šestega februarja je pripravljala veliko poulično demonstracijo svojih oboroženih formacij. Silovita časopisna kampanja, ki je javno hujskala na politični umor in vstajo, je razgibala politične strasti do viška.¹ Komunistična stranka je s svoje strani, da prepreči nameravani puč, pozvala delavce na ulico in grozila z generalno stavko. Vlada, ki je napram komunističnim manifestacijam nastopala vedno z izredno strogostjo, se je pokazala tej fašistični demonstraciji nasproti skrajno popustljivo. Dopustila je, da je prišlo do pravih pouličnih bojev, ko je razjarjena in nahujskana množica zažigala javne naprave in se pričela valiti proti Poslanski zbornici. Sele v zadnjem trenutku so se ji zoperstavile „gardes mobiles“, dočim je ostala policija ves čas nevtralna. Spopad je zahteval deseterico žrtev. Vlada, ki je še dan pred krvavim incidentom razpolagala v parlamentu z močno večino, je naslednjega dne demisionirala, „ker, odgovorna za vzdrževanje javnega reda, ni hotela poseči k izrednim ukrepom, ki bi dovedli do strožje represije in novega krvoprelitja“, kot se je glasila uradna motivacija, v resnici pa, ker je morala kloniti pod pritiskom vsemogočnega finančnega kapitala. Palme Dutt v svoji knjigi „Fašizem in revolucija“ ob analizi februarskih dogodkov jasno slika ozadje tega za politično javnost povsem neobičajnega koraka. Mar bi se našla, se vprašuje po pravici, ena sama francoska vlada, ki bi se le za hip obotavljala uporabiti najostrejše ukrepe zoper delavske demonstrante, kot je to brez oklevanja storila dva dni nato nova vlada „nacionalne unije“ proti prepovedani komunistični demonstraciji? Daladier, čeprav oprt na močno parlamentarno večino, je bil v resnici brez moči: policija in prav tako generalni štab sta bila na strani desnice. Če bi hotel sprejeti borbo, bi mu preostajala le ena pot: javno razgaliti ves komplot, za katerega je vedel, in se obrniti neposredno na vojake in delavske množice. To pa bi pomenilo sprostitev revolucionarnih sil in strah pred tako dalekosežnimi posledicami je dovedel vlado levice, da je raje kapitulirala pred fašizmom.

¹ Daladier, tedanji ministrski predsednik, je kasneje v nekem poročilu svojim volilcem sam priznal, da je imel v rokah avtentične dokaze o načrtu fašističnih lig, ki naj bi vdrle v Poslansko zbornico in proglasile diktaturo.

Ta prvi veliki spopad obeh front je končal s popolno zmago reakcije. Vznik zavesti v francoskem ljudstvu pred nevarnostjo fašistične diktature, ki je stala že na pragu oblasti, pa je bil silen. Že težki poulični boji 9. februarja ob priliki prepovedane komunistične demonstracije, zlasti pa obseg generalne stavke 12. februarja je narekoval desničarski vladi previdnost, ustvaritev enotne fronte delavskega, kmečkega in srednjega sloja v obrambo proti fašizmu, ki se je izvedla v letu 1935., pa je potisnila že zmagoviti fašizem v politično defenzivo. Tudi ponovni poizkus, izvesti pod Lavalovo vlado s pomočjo fašističnih lig državni udar, ni mogel rešiti političnega fašizma pred zatonom. Velikopotezno zasnovano prosvetitveno delo ljudske fronte, ki je šlo za tem, pokazati ljudstvu resnično ozadje politične pozornice, na drugi strani pa spretno odkrivanje vstaških načrtov desnice, sta prisilila Lavalovo vlado, da je proti svoji volji zavirala namere lig. Razpust fašističnih milic kot prva najvažnejša notranjepolitična mera nove vlade je logični zaključek orisanega razvoja. Ta zgolj negativni ukrep nevarnosti političnega fašizma seveda ni odstranil. Vendar pomeni važen mejnik v razvoju notranjepolitičnega življenja Francije.

Oblast ekonomskega fašizma.

Ko je Blum izdal prvo serijo socialno političnih ukrepov (48 urni delavnik, plačani dopusti, zvišanje mezd), je veliki kapital dosti mirno ugriznil v to kislno jabolko. Javno in odkrito nastopiti proti tako nujnim socialnim reformam je bilo težko, poleg tega pa je bila njegova samozavest močno omajana pod vtisom mogočne delavske stavke, ki je spremljala in podprla nastop nove vlade. Vse drugače pa je završalo, ko je ministrski svet odobril dva v široki javnosti morda manj opazna sklepa: odstavek guverneja Francoske Narodne banke in izprememba njenih statotov. Blum je zadel nasprotnika v živo. V Narodni banki si je ustvarila francoska finančna oligarhija čudovit instrument svoje gospodarske in politične premoči. Temeljita reforma francoske Narodne banke, ki naj vključi to najvišje gospodarsko ustanovo v živ organizem francoskega narodnega gospodarstva in jo postavi v službo resničnim narodnim interesom, je neobhodni pogoj uspeha Blumovega poizkusa. Pomenila pa bo hkrati, ako bo dejansko izvedena, po svoji dalekosežnosti revolucionaren poseg v kraljestvo privilegijev visokega kapitala in mu izpodnesla temelje, na katerih počiva. Boj, ki se je s tem pričel, se bo vodil z vso brezobzirnostjo, a bo ostal za površnega opazovalca na zunaj vendarle neviden, vsaj vse dotlej, dokler ne bo vsemogočni nasprotnik uporabil svojega skrajnega sredstva: organizacijo političnega upora pod tem ali onim videzom.

Za onega, ki ne pozna поблиžje funkcij in notranje organizacije Francoske Narodne banke, bo morda nerazumljivo, kako je mogel postati ta veliki gospodarski institut izrazito politično telo, druga, aristokratska zbornica, ki dejansko vodi in odloča o usodi francoskega naroda. Pregled notranje strukture tega zavoda in njegovega delovanja nam bo najbolje pokazal pomembnost nameravane reforme in odprl pogled v mehanizem gospodarske diktature, ki jo izvaja francoski veliki kapital.

Francoska Narodna banka ima, enako kakor narodne banke v drugih državah, privilegiran položaj, ki ji zagotavlja izjemno mesto nad drugimi denarnimi zavodi. Znana je izredno važna vloga, ki jo igra Narodna banka tako v javnem kot v zasebnem gospodarstvu na podlagi novčnega privilegija in pa kot banka v državi. Opozoriti pa bi hoteli posebej na funkcijo narodne banke kot rezervne banke, kjer nastopa s pomočjo razumno vodene eskomptne politike kot močan regulator aktivnosti celokupnega narodnega gospodarstva. Notranji mehanizem procesa, ki

se pri tem vrši, je znan: veliki kreditni zavodi, v katere se stekajo prihranki zasebnikov, odvajajo nabrani kapital dalje v obliki eskomptiranja menic in predujmov na vrednostne papirje zasebnikom, odnosno podjetjem, ki ga potrebujejo. Ob rokih zapadlosti, predvsem pa v času krize pritisnejo vlagatelji vsi hkratu z zahtevami na izplačilo svojih vlog. Denarni zavodi, ki so denar posodili dalje, odnosno obljubili podjetnikom potrebne kredite, utegnejo priti v hudo stisko. Tedaj pa jim priskoči na pomoč Narodna banka, ki sprejme njih zalogo menic in vrednostnih papirjev v reeskompt in s tem ohrani njih likvidnost. Ako pa jim odreče zahtevano pomoč, pomeni to zanje gotovo propast z vsemi posledicami, ki jih ima propad denarnega zavoda za celotno narodno gospodarstvo oziroma za pokrajino, katere gospodarski aktivizaciji je dotični denarni zavod služil. Narodna banka je seveda v reeskomptiranju sama vezana na po zakonu določeno kovinsko kritje, (ki znaša v Franciji 35%). Če obseg v reeskompt ponujanih papirjev nevarno raste, ga more Narodna banka zavreti z vstreznim zvišanjem obrestne mere in s tem odvrniti nevarnost inflacije. Denarni zavodi so s svoje strani prav tako prisiljeni zvišati obrestno mero, kar ima za posledico podražitev kredita, ki ustavi prekomerno in nezdravo podjetnost. Obratno more Narodna banka z znižanjem obrestne mere in pocenitvijo kredita, ki ji sledi, vzpodbuditi aktiviteto narodnega gospodarstva, ki je popustila.

Pogoj za vse gornje in slične operacije je seveda, da so bile menice potegnjene na zdrava podjetja, odnosno da so vrednostni papirji dejansko vnovčljivi v znesku, ki vsaj dosega višino naklonjenega predujma. V to svrho obstoji na pr. v okviru Francoske Narodne banke poseben eskomptni odbor, katerega naloga je, da izdela in periodično revidira zaupno listo firm, katerih vrednostne papirje dopušča v reeskompt, in ki določa višino predujmov, ki jih daje Narodna banka na prvovrstne vrednostne papirje (to so predvsem državni in po državi garantirani vrednostni papirji).

Omenjena funkcija podeljuje tedaj Narodni banki izredno odgovorno vlogo arbitrija, ki ocenjuje ne le zanesljivost največjih zasebnih podjetij, marveč celo, ako gre za predujme na državne papirje, vrednost garancije države same.

Kdo vodi v Franciji to velevažno gospodarsko institucijo in kako jo vodi?

Pričakovali bi po pravici, da bodo osebe, ki jim je poverjena tako velika oblast in odgovornost, postavljene na način, ki jamči do najvišje mere njih neodvisnost, visoke umske in predvsem nravsvene kvalitete in postavlja vse mogoče kavele, ki naj preprečijo, da bi zlorabili zaupano jim oblast v osebne interese.

Pogled na notranjo organizacijo Francoske Narodne banke nam kaže pravo nasprotje.

Francosko Narodno banko upravlja generalni svet, ki ga sestavljajo guverner in dva podguvernerja, ki jih imenuje država, ter 15 regentov, od katerih morajo biti trije državni uradniki, izvoljenih od generalne skupščine delničarjev. Za sklepe zadošča navadna absolutna večina, tako da so zastopniki države vedno v manjšini. Vendar pa ima guverner v vsakem slučaju pravico ugovora, ki se je pa v praksi nikoli ne poslužuje, ker je ekonomsko pretesno povezan z interesi finančne oligarhije. Kljub temu izgleda na prvi pogled vsa institucija še dosti demokratična, če upoštevamo, da je okoli 180.000 delnic, ki sestavljajo osnovno glavnico, razdeljenih na preko 40.000 delničarjev, od katerih posedujeta dve tretjini le po eno do dve delnici. Po današnjem tečaju predstavlja delnica Francoske Narodne banke ca 9000 frankov, tako da so delničarji po večini manjši kapitalisti, ki pripadajo v Franciji srednjemu sloju.

Videz pa takoj pade, ko izvemo, da je h generalni skupščini pripuščenih od štiridesetih tisočev delničarjev le dvesto najmočnejših. Kdor hoče soodločiti o usodi tega tako važnega instituta, mora po današnji porazdelitvi delničnega paketa izkazati najmanj 50 delnic, ki predstavljajo vrednost pol milijona frankov. Organizacija Francoske Narodne banke je tedaj izrazito plutokratična.

Znani francoski gospodarstvenik Francis Delaisi si je vzel časa, da je prebrskal listo teh „dvestotih družin“ in sestavil cel rodovnik za vsakega izmed 12 regentov, ki niso državni uradniki. Njegovi izsledki nam šele razodevajo pravo sliko.

Med „dvestotimi družinami“ najdemo predvsem vrsto markijev, viconte-ov in baronov — še preostanek starega fevdalnega plemstva. Močnejše kot rodovna pa je zastopana denarna aristokracija bogatega meščanstva, vzniklega iz razmaha velike industrije v teku 19. stoletja: imena kot Rothschild, Mallet, Hottinguer, Fahreluce se vrste drugo za drugim. Seznam zaključuje 44 največjih zavarovalnic, bank in nekaterih velikih monopolnih podjetij, ki so kot „moralne osebe“ po zakonu prav tako pripuščene v to imenitno družbo.

Še zanimivejša postane stvar, ako si ogledamo družino dvanajsterih regentov, ki osebno ali po svojih sinovih, odn. vnukih upravljajo 95 delniških družb, v katerih zavzemajo 150 sedežev.

Točno polovica njih so veliki bankirji, katerih regentsko mesto je že od ustanovitve Narodne banke po Napoleonu ostalo dedno; očetje so ga prepuščali sinovom, strici svojim nečakom, vedno z zvesto odobritvijo „dvestotih“.

Videli smo, da je morda najvažnejši posel Narodne banke reeskompt vrednostnih papirjev, ki jih prezentirajo velike banke. Čudovita slika se nam odkriva: veliki bankirji, hkrati klienti in upravniki Narodne banke so poklicani, da odločajo o zanesljivosti svojih lastnih vrednostnih papirjev in — o oni svojih konkurentov!...

Poleg zastopnikov velikih bank in zavarovalnic sede v upravnem svetu Narodne banke izključno le še zastopniki velike monopolne industrije, dočim trgovina in poljedelstvo nimata nobenega zastopnika. Prav tako iščemo zaman med 95 industrijskimi družbami, ki jih upravljajo regenti, ene same, ki bi delala neposredno za konzum.

Že ta bežni oris nam kaže dovolj jasno, s kako silno močjo razpolaga oni, ki ima v svojih rokah Narodno banko, in kako velika je izkušnja, da to oblast zlorabi v svoje osebne interese. Zgodovinski pregled vloge, ki jo je igrala Francoska Narodna banka tako v gospodarskem kakor političnem življenju francoskega ljudstva, nam zgovorno priča, da je francoska denarna aristokracija tej skušnjavi povsem podlegala. Predaleč bi nas vodilo, ako bi hoteli orisati pogubonosno vlogo, ki jo je igrala Narodna banka pri udušitvi večjih francoskih regionalnih bank, ki so tako uspešno pripomogle h gospodarski aktivizaciji cele vrste francoskih provinc; prav tako je žalostno poglavje iz borbe, ki jo je vodila proti združnim kreditnim ustanovam, ki so pomagale predvsem malemu kmetu in obrtniku — da omenimo le dva tipična primera iz novejšega časa.

Ustaviti pa se moramo ob načinu političnega pritiska, ki ga izvaja Narodna banka na državo.

Vedeti moramo, da izkazuje francoski proračun kronični deficit. Vlade so ga krile vedno na ta način, da so izdajale blagajnične bone, ki so jih eskomptirali razni kreditni zavodi. Od krize sèm je proračunski deficit stalno rasel tako, da so emisije blagajniških bonov danes že prekoračile nevarno višino 15 milijard.

Kaj se dogaja, ko sestavlja ob ministrski krizi šef najmočnejše politične stranke novo vlado? Prva njegova skrb je seveda, da si zagotovi potrebna materialna sredstva za vladanje. Brez denarja ni mogoče vladati. Proračun državnih dohodkov kaže nevarne praznine, na drugi strani pa je treba izplačati plače državnim uradnikom, kriti nujne nabave, obnoviti pravkar zapadle kredite... Edini izhod je emisija blagajniških bonov. Banke, že nasičene s starimi emisijami, so sicer še voljne naklanjati državi potrebne predume na blagajniške bone (saj zanje je to izredno lahek in dobičkanosen posel), a le pod pogojem, da jih bo v slučaju panike Narodna banka eskomptirala. Čarobni krog se zaključuje. Odločitev je pri Narodni banki, ki postavlja svoje pogoje. Če hočeš vladati, stori to, opusti ono. Če si nepopustljiv, ti z obžalovanjem sporočamo, da interesi narodnega gospodarstva in varnost franka silijo regentski svet k izredni previdnosti...

Slučaj Flandinove vlade v novembru 1934 je posebno poučen. Zgodilo se je namreč, kar se redko dogaja, da je francoska denarna oligarhija, svesta si svoje politične moči, ki so jo februarški dogodki istega leta le še podkrepili, postavila svoje zahteve javno, z vso jasnostjo in brez sramu. Francois de Wendel, metalurgist, eden najmočnejših francoskih industrijcev, regent Narodne Banke in senator je stopil iz svojega običajnega zatišja in predložil svoj „obnovitveni načrt francoskega gospodarstva“. Vlada naj s „pooblastili“ (décrets-lois), ki naj jih zahteva od parlamenta, prištedi na rednem proračunu 4–5 milijard in sicer z znižanjem plač državnim uradnikom, pokojnin bivšim bojevnikom in s prisilnim razvrednotenjem državnih kuponov. Te prihranke naj nato uporabi v izrednem proračunu za naročila in subvencije veliki industriji —.

Flandin se je uprl. Njegova vlada je skozi štiri mesece živela z dneva v dan. Blizal se je 15. junij, ko je imel zapasti visok obrok blagajniških bonov, država pa je bila brez denarja. Frank se je začel nevarno majati. V strahu, da ne bi izgubil svojih prihrankov, je začel srednji Francoz kupovati tuje valute in devize. Beg kapitala v inozemstvo se je pričel. Kmalu se je pojavila še pogubonosna inozemska spekulacija. V enem samem tednu, od 17. do 24. maja 1935 je kovinska podlaga Narodne banke padla za dobre tri milijarde. Kaj je storila Narodna banka, da varuje frank? Ničesar. Mirno je gledala, kako je zlato odtekalo in vztrajno držala obrestno mero na 2½% ter s cenanim kreditom naravnost vabila na nakup tujih deviz.

Flandin je moral kloniti. Kako tudi bi mogel prevzeti nase tako veliko odgovornost? 25. maja je sklical kabinet in zahteval „pooblastila“. Kakor po čudežnem naključju se je takoj zganila Narodna banka, v znak spodbude in zahvale: v petih dneh je dvignila obrestno mero postopoma na 3%, 4% in 28. maja na 6% in s tem zavrta izvoz zlata.

Flandin je stopil pred parlament in ga postavil pred izbero: glasujte za „pooblastila“, da bom izvedel proračunske prihranke, ali pa bo frank padel. Parlament, ki je spregledal ogabno igro velikega kapitala, je odbil in Flandin je padel. Prišel je Bouisson s finančnim ministrom Caillaux-jem. Prizor se je ponovil. Sledil mu je Laval, Piétri in ponovno Laval. Štirikrat zaporedoma je odbila poslanska zbornica napad finančne oligarhije. Končno se je vdala. Bala se je, da bi z brezskrajno krizo kompromitirala parlamentarni režim sâm, že itak težko preizkušen v februarskih dneh. Glasovala je Lavalu „pooblastila“ in sprejela vsiljeno deflacijo.

Uspehi Lavalove politike so znani. Ponovno znižanje plač državnim uradnikom in pokojnin bivšim bojevnikom, udarec malim rentnikom s prisilnim razvrednotenjem državnih kuponov, ukinitve raznovrstnih socialnih izdatkov, ko je življenjski nivô francoskega ljudstva naglo padal, — na drugi strani pa povečana

naročila, podpore in razne ugodnosti velikim trustom. Državni dolg je pri tem kljub nasprotnim prognozam rasel in s tem odvisnost države od velikega kapitala.

Takšen je bil položaj letos spomladi, ko je šel francoski narod na volitve. Ne bomo se čudili, da je finančna oligarhija pripravljala ponovno že preizkušeno sredstvo. „Zmaga ljudske fronte pomeni padeč franka“, je bilo volivno geslo, s katerim je prepila volivno propagando in ki naj bi vstvarilo v ljudstvu ono nevarno razpoloženje, ki utegne izbruhniti ob najneznatnejšem dogodku v splošno paniko. „Vlada ljudske fronte pomeni državljansko vojno, požiganje cerkvâ, ropanje samostanov“ je bilo drugo geslo, vrženo z vso silo preko velikega časopisja, ki naj bi prestrašilo onega, ki je morda spregledal lažno igro s padcem franka.

Zmagala je ljudska fronta in nastopila je nova vlada. Cerkve niso gorele, samostani so ostali nedotaknjeni — v veliko razočaranje celokupne desnice. S frankom je bila zadeva kočljivejša. Veliki kapital je ponovil svojo nevarno igro. Zlato je začelo zapuščati trezorje Narodne banke. Ravnati je bilo treba naglo. Ekspoze finančnega ministra Auriola, ki je podal porazno sliko stanja državnih financ v vsej njeni goloti, brez olepšavanja in prikrivanja, je predvsem izbila izigravanje nove vlade na račun splošne gospodarske depresije. Odstavitev guvernerja Narodne banke in napoved reforme Narodne banke z **d e k r e t o m** (to se pravi, če treba, nemudoma, brez dolgotrajnega, raznim vplivom izpostavljenega parlamentarnega postopka!), na drugi strani pa zrelost francoskega ljudstva, ki je ohranilo svojo razsodnost tudi ob tako težki preizkušnji, sta odbili ta prvi napad. Borba se bo vodila seveda dalje, z vso žilavostjo in neizprosnostjo. Saj stvari, za za katere gre, so velike in usodne za vso Evropo.

Navajeni smo omalovaževati reforme, ki se ne vrše ob postavljanju barikad in potokih krvi. Dogodki, ki jim prisostvujemo v tem času v Franciji, pomenijo socialno revolucijo. Ne tiste, kakor jo hoče na vsak način prikazati „dvesto družin“, marveč ono drugo, ki o njej s ponosom sanja vsak Francoz, vsak svoboden človek. Tako kot pristoji zrelemu visokociviliziranemu narodu, ki se noče niti za hip odreči spoštovanju do človeka in svobodi duha, se je lotila Francija izvesti potrebne reforme v zgradbi svojega organizma. Kot v veliki revoluciji je s tem prevzela misijo utirati stopinje blodečemu zapadu.

Pripombe k naši prevratni dobi

Albin Prepeluh

Znastopom „Deželne vlade za Slovenijo“ se je politični položaj v Sloveniji bistveno spremenil. Doslej smo imeli neodvisno „Narodno vlado“. Deželno vlado so sicer sestavile domače politične stranke, formalno pa je vendarle bila že imenovana od kralja. Njeno politično ozadje je tvorila centralna vlada v Beogradu, upravno je bila sicer od te odvisna, politično pa ne. Prva deželna vlada, katere član sem bil, je bila de facto avtonomna, zakaj še neorganizirani povojni Beograd je nam samim prepuščal vse upravne odločitve glede naše ožje domovine, celo vojno na Koroškem vse do maja 1919. Kaj je takrat pomenilo ime Slovenija? Vsakdo je s tem imenom razumel teritorij, na katerem smo bolj ali manj kompaktno živeli